Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – 10 let vzhodnega partnerstva: razmislek o dosežkih in oblikovanje prihodnje politike partnerstva

(mnenje na lastno pobudo)

(2020/C 14/04)

Poročevalka: **Indrė VAREIKYTĖ**

Sklep plenarne skupščine	20.2.2019
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	5.9.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	26.9.2019
Plenarno zasedanje št.	546
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	155/3/6

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da je vzhodno partnerstvo prepotrebna in potencialno uspešna pobuda EU, ter poziva novo izvoljeni Evropski parlament in Evropsko komisijo, naj se ji v celoti zavežeta. EESO se zavezuje, da bo tesno sodeloval pri oblikovanju močnejših in bolj demokratičnih družb v sosednjih državah ([1]).

1.2 Medtem ko so glavni dosežki vzhodnega partnerstva pridružitveni sporazumi, vključno s poglobljenimi in celovitimi sporazumi o prosti trgovini, ter sporazumi o potovanju brez vizumov z Gruzijo, Republiko Moldavijo in Ukrajino (tri pridružene partnerice), se v prihodnjem desetletju od partnerstva pričakuje nadaljnji in bolj ciljno usmerjeni napredek.

1.3 Odbor poudarja, da so tri pridružene partnerice dosegle večji napredek in pripravljenost za sprejemanje reform in da je tudi Armenija sledila dobremu zgledu. V Belorusiji in Azerbajdžanu je v glavnem zaznati stagnacijo, v nekaterih pogledih pa sta se ti državi oddaljili od tega, kar opredeljujemo kot demokracijo.

1.4 EESO meni, da je EU predvsem unija vrednot, zato bi tudi njeni odnosi s sosednjimi državami morali temeljiti na teh vrednotah in biti odvisni od njihovega spoštovanja.

1.5 Odbor kot glavne prihodnje izzive v okviru vzhodnega partnerstva opredeljuje naslednje: učinkovito izvajanje pridružitvenih sporazumov oziroma poglobljenih in celovitih sporazumov o prosti trgovini ter drugih zavez, ki so s tem povezane, krepitev pravne države, izvajanje pravosodnih reform in boj proti korupciji; nadaljnja prizadevanja za varstvo okolja in aktivno obvladovanje podnebnih sprememb; povečanje družbene odpornosti s preprečevanjem hibridnih groženj in dezinformacij; krepitev ugodnega okolja za civilno družbo ter svobodne in neodvisne medije; večje sodelovanje EU za izboljšanje življenja državljanov, prizadetih zaradi konfliktov v regiji.

([1]) EESO je v preteklih desetih letih sprejel več kot ducat mnenj o različnih vidikih vzhodnega partnerstva. Ustanovil je tudi stalen spremljevalni odbor za vzhodnoevropske sosede, oblikoval dvostranske platforme civilne družbe med EU in državami vzhodnega partnerstva ter notranje svetovalne skupine, ob srečanjih vrha vzhodnega partnerstva pa je organiziral poslovne forume.

1.6 EESO priporoča, naj Komisija za naslednje obdobje vzhodnega partnerstva za vsako posamezno partnersko državo določi prilagojene cilje in rezultate. Sodelovanje civilne družbe v tem procesu bo ključnega pomena za zagotovitev dodatnega instrumenta za aktivno spremljanje napredka.

1.7 EESO predlaga določitev časovnega načrta za obvezno zaporedno ocenjevanje napredka, da bi se vlade držav vzhodnega partnerstva spodbudilo, da poleg dvostranskih časovnih načrtov oblikujejo lasten načrt, izvajajo cilje in rezultate ter to uresničevanje spremljajo.

1.8 Odbor prav tako predlaga postopno povečanje obsega kazalnikov in podatkov, ki jih morajo države vzhodnega partnerstva predložiti Eurostatu.

1.9 Glede na dezinformacije, ki jih širi ruska vlada, agresivne kampanje kitajskih in ruskih naložbenih projektov v regiji ter druge grožnje morajo institucije EU ponovno razmisliti o komunikacijski strategiji za regijo vzhodnega partnerstva, da bi dosegle državljane.

1.10 EESO meni, da je potrebnih več prizadevanj in orodij za izboljšanje znanj organizacij civilne družbe, javnih uslužbencev in političnih voditeljev v državah vzhodnega partnerstva ter za povečanje zmogljivosti sindikatov in poslovnih združenj.

1.11 Odbor meni, da je treba večjo prednost nameniti odpravi vrzeli in neskladja v znanju in spretnostih v državah vzhodnega partnerstva, izboljšanju splošne uspešnosti izobraževanja ter krepitvi povezave med izobraževanjem, raziskavami in inovacijami, da se okrepi sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem.

1.12 Čeprav se trgovina med državami vzhodnega partnerstva in EU povečuje, je treba okrepiti trgovino znotraj regije, da bi se zagotovila diverzifikacija in trajnost prihodkov iz trgovine.

1.13 EESO je trdno prepričan, da je treba vzpostaviti zavezujoč pravni okvir, ki bi civilni družbi v vsaki državi vzhodnega partnerstva omogočal, da dostopa do informacij, vlado pokliče na odgovornost in sodeluje pri oblikovanju politik.

1.14 Odbor odločno podpira predlog za uvedbo okrepljenega dialoga na področju reform, povezanih s pridružitvenimi sporazumi oziroma poglobljenimi in celovitimi sporazumi o prosti trgovini, med EU in tremi pridruženimi partnericami, vključitev primerljivih elementov v priporočila za posamezne države s pridružitvenimi sporazumi in sočasno izdajo teh priporočil, da bi se spodbudila pozitivna konkurenca.

2. **Splošne ugotovitve**

2.1 Vzhodno partnerstvo, ki se je kot skupna politična pobuda začelo izvajati leta 2009, je namenjeno poglobitvi in okrepitvi odnosov med Evropsko unijo in njenimi državami članicami ter šestimi vzhodnimi sosedami: Armenijo, Azerbajdžanom, Belorusijo, Gruzijo, Republiko Moldavijo in Ukrajino.

2.2 V tem okviru so se vse partnerice dogovorile, da bodo zagotovile konkretne koristi za vsakodnevno življenje svojih državljanov, in sicer s krepitvijo institucij in dobrega upravljanja, zagotavljanjem pravne države in njene izvršljivosti, izvajanjem ključnih pravosodnih reform in bojem proti korupciji; tesnejšim sodelovanjem s civilno družbo, krepitvijo vloge žensk in zagotavljanjem uravnotežene zastopanosti spolov, krepitvijo strateškega komuniciranja ter podpiranjem pluralnosti in neodvisnosti medijev; zagotavljanjem pomoči za rast malih in srednjih podjetij, privabljanjem naložb, ustvarjanjem kakovostnih delovnih mest v novih sektorjih, povečevanjem trgovinskih priložnosti s podpiranjem dostopa do novih trgov; izboljšanjem prometnih povezav in infrastrukture, spodbujanjem energetske odpornosti in učinkovitosti ter uporabe energije iz obnovljivih virov; naložbami v znanja in spretnosti mladih, podjetništvo ter zaposljivost.

2.3 Trije pridružitveni sporazumi oziroma poglobljeni in celoviti sporazumi o prosti trgovini ter sporazumi o potovanju brez vizumov z državami podpisnicami so sicer dosežki, ki jih je treba pozdraviti, vendar pa je splošni napredek, ki ga je mogoče zaznati na večini navedenih področij, žal skromen, saj noben od dogovorjenih rezultatov še ni bil v celoti dosežen.

2.4 EESO meni, da je EU predvsem unija vrednot ([2]), zato bi na teh vrednotah morali temeljiti tudi njeni odnosi s sosednjimi državami. Vzhodno partnerstvo bi moralo vsebovati več pogojevanja ter jasne, skupaj z državami vzhodnega partnerstva opredeljene poti za zagotavljanje človekovih pravic, državljanskih svoboščin ter svobode medijev in tiska, pravne države, preglednega upravljanja, enakosti spolov, socialnega dialoga, varstva okolja in drugih temeljnih vrednot, brez katerih si današnje Evrope ni mogoče predstavljati. Celotna regija bo imela največ koristi, ko bodo demokratične države v soseščini EU dosegle raven EU. Države partnerice bi morale predstaviti tudi časovni okvir za ratifikacijo vseh 18 mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic ([3]) in pridobitvi (ali ohranitvi) ocene A s strani Svetovne zveze nacionalnih institucij za človekove pravice ([4]).

2.5 Odbor priznava potrebo po jasnih in merljivih rezultatih ter priporoča, da Komisija za naslednje obdobje vzhodnega partnerstva za vsako partnersko državo določi prilagojene cilje in rezultate. Izjemno pomembno je, da so prihodnji cilji in rezultati osredotočeni ne le na gospodarske kazalnike, temveč tudi na socialno blaginjo in dobrobit. Izkazalo se je, da izključna osredotočenost na gospodarski razvoj ne prinaša želenih rezultatov. Tako bo na primer višina pomoči, ki jo EU namenja Ukrajini, do leta 2020 dosegla 4,8 milijarde EUR ([5]), vendar je to še vedno najrevnejša država v regiji.

2.6 Sodelovanje civilne družbe v tem procesu bo ključnega pomena, da bi načrtovane reforme obvarovali pred spremembami zaradi volilnih ciklov in političnih zasukov. Preobrazba ter izvajanje potrebnih reform sta mogoča le z vključitvijo socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v zakonodajni proces, reforme in njihovo izvajanje. Zato je treba poslovna združenja in podporne organizacije vključiti v zasnovo in izvajanje strategij za gospodarski razvoj in regionalno sodelovanje.

2.7 Lokalna raven se mora močno identificirati z rezultati, da se zagotovita njihovo polno uresničevanje in trajnost. Če se rezultati ne opredelijo, obravnavajo, podpirajo in izvajajo v sodelovanju z lokalno civilno družbo, se doseženi uspeh lahko enostavno izniči. Poleg tega so bili doslej glavni akterji, odgovorni za izvajanje, Evropska komisija in ustrezna ministrstva v državah vzhodnega partnerstva, medtem ko vlade, ki morajo zagotavljati stalno politično voljo za reforme, še niso med glavnimi akterji, potrebnimi za doseganje ciljev ([6]).

2.8 Pri načrtovanju naslednjega sklopa dolgoročnih ciljev bi bilo treba več pozornosti nameniti spremljanju napredka pri njihovem doseganju. Doslej sta ocenjevanje izvajali predvsem Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD) in civilna družba v državah vzhodnega partnerstva. EESO predlaga določitev časovnega načrta za obvezno zaporedno ocenjevanje napredka, da bi se vlade držav vzhodnega partnerstva spodbudilo, da poleg dvostranskih časovnih načrtov oblikujejo lasten načrt, izvajajo cilje in rezultate ter to uresničevanje spremljajo.

2.9 EESO predlaga, naj se razmisli o postopnem povečanju obsega kazalnikov in podatkov, ki jih morajo države vzhodnega partnerstva predložiti Eurostatu, da se zagotovita natančnejše spremljanje napredka ključnih reform ter preglednejša in objektivnejša ocena. Države, ki so sklenile pridružitvene sporazume oziroma poglobljene in celovite sporazume o prosti trgovini, bi morale imeti jasen časovni načrt, da bi sčasoma Eurostatu zagotavljale podatke v enakem obsegu kot države članice EU.

2.10 Za merjenje učinka udeležbe civilne družbe pri reformah v okviru vzhodnega partnerstva Odbor predlaga izvedbo primerjalne analize, pri kateri bi se izmerile razlike v dosežkih ter vpliv civilne družbe v državah z notranjimi svetovalnimi skupinami in ostalih državah vzhodnega partnerstva.

2.11 Odbor je trdno prepričan, da je **trenutna prednostna naloga za novo izvoljeni parlament in Evropsko komisijo** dosega soglasja o možnostih pridružitve in eventualno članstva partnerskih držav vzhodnega partnerstva, ki si želijo v bližnji prihodnosti vstopiti v EU in so na to pripravljene. Napredek in načrtovanje v tej smeri sta močno ovirana, ker za posamezne države, ki v celoti izpolnijo opredeljene cilje in rezultate, ni jasne vizije glede končnega cilja in nagrade za vsa prizadevanja.

2.12 Dolgoročno bi strategija vzhodnega partnerstva po letu 2020 lahko vključevala liberalizacijo nekaterih storitev, vključno s finančnimi storitvami, pristop pridruženih držav k enotnemu območju plačil v eurih (SEPA) ter, prek pridružitvenih sporazumov oziroma poglobljenih in celovitih sporazumov o prosti trgovini, k evropskemu gospodarskemu prostoru (EGP), okrepitev povezovanja na področju digitalnega trga, npr. pri prenosu podatkov, in razširitev svobode gibanja za strokovnjake s sklenitvijo sporazumov z EU o vzajemnem priznavanju poklicnih kvalifikacij.

([2]) Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2016/C 202/02).
([3]) https://indicators.ohchr.org.
([4]) https://nhri.ohchr.org/.
([5]) Rebuilding Ukraine: An assessment of EU assistance, Chatham House, the Royal Institute of International Affairs, 2018.
([6]) Poročilo o politikah foruma civilne družbe vzhodnega partnerstva „EaP – Focusing on key priorities and deliverables – Assessment and recommendations by the civil society“ (Vzhodno partnerstvo – osredotočanje na ključne prednostne naloge in rezultate – ocena in priporočila civilne družbe), 2017.

2.13 Spodbujanje vrednot EU je bilo in ostaja ključni namen politike vzhodnega partnerstva. Veliko državljanov v državah vzhodnega partnerstva je še naprej naklonjenih tesnejšim odnosom in dolgoročno članstvu v EU, vendar so za spremembo mentalitete ljudi potrebna dolgoročna prizadevanja. Medtem ko večina državljanov EU razume pomen pravne države, plačevanja davkov in preprečevanja sive ekonomije, za ljudi v državah vzhodnega partnerstva, ki se zaradi svojega ekonomskega položaja vsak dan borijo za preživetje, sprejemanje nekaterih vrednot EU ni na prvem mestu.

2.14 Da bi izboljšali upravljanje in učinkovitost programov in instrumentov podpore za zagotavljanje vključujoče udeležbe civilne družbe v krovnih procesih vzhodnega partnerstva, bi bilo treba razmisliti o tem, da se ti instrumenti zberejo pod okrilje EESO zaradi njegovih edinstvenih zmogljivosti, izkušenj na tem področju, institucionalne zgodovine in prežetosti z družbo.

2.15 Glede na dejstvo, da imajo dezinformacije, ki jih širi ruska vlada, agresivne informacijske kampanje kitajskih in ruskih naložbenih projektov ter druge grožnje na območju vzhodnega partnerstva izredno velik vpliv na družbo, morajo institucije EU ponovno razmisliti o komunikacijski strategiji za regijo vzhodnega partnerstva. Eden od dokazanih načinov za širjenje informacij o vrednotah, ciljih, učinku in primerih dobrega sodelovanja z EU je opolnomočenje tamkajšnjih organizacij civilne družbe enostavno tako, da se jim pomaga povečati učinek njihovega vsakdanjega dela.

2.16 EU bi morala še naprej prispevati k miroljubnemu reševanju konfliktov v regiji vzhodnega partnerstva. Treba bi bilo posnemati pristope, kot je evropsko partnerstvo za mirno rešitev konflikta zaradi Gorskega Karabaha, kjer organizacije civilne družbe iz držav članic EU in držav vzhodnega partnerstva sodelujejo v prizadevanjih za skupno razumevanje procesa reševanja konflikta in zaupanje vanj.

3. **Družba**

3.1 Najnovejše sheme financiranja za organizacije civilne družbe v državah vzhodnega partnerstva so vezane na izpolnjevanje pogojev. Da bi civilna družba lahko sodelovala pri izvajanju pridružitvenih sporazumov in reformah, morajo organizacije civilne družbe postati glasniki EU in se včasih angažirati pri vprašanjih, ki ne spadajo v njihovo običajno področje dela. Zaradi tega pogoja se organizacije civilne družbe zgolj prijavljajo za razpoložljiva finančna sredstva, namesto da bi se osredotočale na svoje cilje in družbene potrebe, ter se tako spreminjajo v navadne ponudnike storitev.

3.2 Poročilo in primerjalni podatki organizacij civilne družbe v EU potrjujejo ([7]), da večina organizacij civilne družbe v državah vzhodnega partnerstva nima niti osnovnih znanj na področju vodenja projektov, kot so znanja, potrebna za pripravo predlogov in proračunov projektov. Zato je vloga organizacij EU pri doseganju rezultatov, povezanih s spremljanjem reform, pripravo vzporednih poročil, analizami o različnih vprašanjih in priporočili, še vedno zelo pomembna. EESO meni, da bi bilo treba manj usposobljene organizacije civilne družbe v državah vzhodnega partnerstva sicer upoštevati in priznavati njihovo vlogo, vendar bi morala biti pričakovanja v zvezi z njimi realna: take organizacije so pomembni akterji v svojih skupnostih, vendar se od njih ne bi smelo pričakovati enakih rezultatov kot od izkušenih evropskih organizacij.

3.3 Zato EESO predlaga, naj Komisija v sodelovanju z državami članicami EU vzpostavi dostopen izobraževalni program, osredotočen na izboljšanje znanj predstavnikov organizacij civilne družbe ter javnih uslužbencev in voditeljev iz držav vzhodnega partnerstva. Tak program bi lahko tudi obravnaval vrzel v kompetencah, ki jih primanjkuje predstavnikom organizacij civilne družbe, ko nastopijo položaj v javni službi, kot se je zgodilo po revoluciji dostojanstva v Ukrajini in žametni revoluciji v Armeniji.

3.4 Poleg tega Odbor meni, da bi bilo treba jasno dati prednost programom podpore in partnerskemu vključevanju za mladinske organizacije v državah vzhodnega partnerstva ter nadaljnji podpori njihovi udeležbi v programih mednarodnega sodelovanja in mobilnosti (na primer Mladi v akciji in Erasmus+). Ustanovitev evropskih šol, kot je evropska šola v Tbilisiju v Gruziji, v preostalih državah vzhodnega partnerstva bi lahko bila dobro izhodišče, da se poveča standard izobraževanja po vzoru najboljših primerov iz držav članic EU.

3.5 EESO meni, da je treba z agendo za socialno kohezijo odpraviti vrzeli in neskladje v znanju in spretnostih v državah vzhodnega partnerstva, da se izboljša splošna uspešnost izobraževanja s posnemanjem najboljših primerov in sistemov iz držav članic EU. Kakovost izobraževanja, ki omogoča inovacije, je v regiji še vedno nizka, zato je potrebna reforma izobraževalnih sistemov, v pripravo učnih načrtov pa je treba vključiti ustrezne organizacije civilne družbe in strokovne delavce. Izboljšati je treba povezave med izobraževanjem, raziskavami in inovacijami, da se okrepi sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem ([8]).

([7]) Ukraine Analytica, številka 3 (13), 2018.
([8]) http://eu4business.eu/files/medias/regional-position-paper_final_kyiv-21-june-2017-2_0.pdf.

3.6 Odbor pozdravlja sodelovanje Mednarodne konfederacije sindikatov (ITUC) in njenega Vseevropskega regionalnega sveta (PERC) ter Evropske konfederacije sindikatov (ETUC) pri krepitvi zmogljivosti neodvisnih sindikatov v državah vzhodnega partnerstva. Tovrstni projekti in pobude so pomembni za razširjanje evropskega socialnega modela, vključno s socialnim dialogom in kolektivnimi pogajanji. Močne neodvisne sindikalne organizacije so ključnega pomena za vzdržno rast in socialni napredek, ki izhajata iz preobrazbe, povezane z izvajanjem pridružitvenih sporazumov in sporazumov o partnerstvu. Močni sindikati so tudi pogoj za uspešno in dinamično civilno družbo.

4. **Gospodarstvo**

4.1 Krepitev ekonomske odpornosti in izboljšanje konkurenčnosti sta temelj sodelovanja EU z državami vzhodnega partnerstva, s poudarkom na sodelovanju za ustvarjanje delovnih mest ter razvoj močnejših, bolj raznolikih, dinamičnih in trajnostnih gospodarstev. Na tem področju je bil dosežen precejšen napredek, vključno s povečanjem trgovine med vsemi šestimi partnerskimi državami in EU.

4.2 EESO ugotavlja, da zaveze za uskladitev digitalnih trgov v regiji vzhodnega partnerstva še niso učinkovito izpolnjene, kar ovira napredek in razvoj digitalnih storitev. Hkrati pozdravlja soglasje, doseženo glede načrtovane sklenitve sporazuma o gostovanju v mobilnih komunikacijskih omrežjih za regijo do leta 2020, s čimer bi se ne le povečal dostop ljudi do komunikacij, ampak bi se lahko spodbudil tudi turizem in dosegle širše gospodarske koristi.

4.3 Čeprav se trgovina med državami vzhodnega partnerstva in EU povečuje, bi si bilo treba bolj prizadevati za okrepitev trgovine znotraj regije, da bi se zagotovila diverzifikacija in trajnost prihodkov iz trgovine.

4.4 EESO meni, da bi bilo treba preučiti regionalno trgovinsko povezovanje, ki bi vodilo do skupnega gospodarskega prostora, brezplačnega gostovanja v mobilnih komunikacijskih omrežjih, skupnega območja migracij, uskladitve električnih omrežij, razvoja neodvisnih virov čiste energije in prilagoditev kmetijskih standardov standardom v EU, ter ga razvijati kot najpomembnejši skupni gospodarski projekt za partnerske države vzhodnega partnerstva in EU kot celoto.

4.5 Odbor poudarja, da je treba razvijati neodvisna podjetniška združenja in podpirati organizacije v regiji. Te organizacije morajo biti bolj in bolje vključene v razvoj podjetij ter izvajanje poglobljenega in celovitega sporazuma o prosti trgovini. Hkrati morajo MSP v državah vzhodnega partnerstva ustanoviti združenja in/ali krovne organizacije, ki bi zastopale njihove interese in povečale njihovo moč pri zagovarjanju interesov v zakonodajnem procesu in zagotavljanju deleža na lokalnih trgih in trgih EU.

5. **Upravljanje**

5.1 Povečanje prizadevanj na področju krepitve institucij in dobrega upravljanja je glavna prednostna naloga EU v državah vzhodnega partnerstva, ki se še vedno soočajo z izzivi. Okrepiti je treba zlasti prizadevanja na področju pravne države, izvajanja ključnih pravosodnih reform in boja proti korupciji. To so temeljni pogoji za zaupanje državljanov v državo, dolgoročno stabilnost in varno okolje za naložbe.

5.2 Odbor opozarja, da zakonodaja o obveznem posvetovanju vlade z javnostjo obstaja samo v Republiki Moldaviji in Ukrajini. Vzpostaviti je treba zavezujoč pravni okvir, ki bi civilni družbi omogočal, da dostopa do informacij, vlado pokliče na odgovornost in sodeluje pri oblikovanju politik. Da bi okrepile organizacije civilne družbe, se morajo vlade držav vzhodnega partnerstva poleg tega zavezati k bolj dosledni in neposredni podpori tem organizacijam.

5.3 Kar zadeva krepitev zmogljivosti, so dobro delujoče institucije v državah vzhodnega partnerstva, ki so sposobne izvesti potrebne reforme, pomembnejše kot kdaj koli prej. Zato bi bilo treba formalizirati sporazume o tesnem sodelovanju med njimi (npr. mreža agencij za varnost hrane, organov za standardizacijo, protikorupcijskih agencij itd.), eventualno s podporo EU.

5.4 Skupna krepitev zmogljivosti, dogovori o tesnem sodelovanju in mrežnem povezovanju, izmenjava praks ter razvoj skupnih pristopov in orodij bi se lahko podpirali s skupnim pridružitvenim instrumentom. Razmislilo bi se lahko tudi o financiranju skupin za reforme po zgledu skupin, oblikovanih za Ukrajino.

5.5 EESO tudi poudarja, da je treba vladam in civilni družbi v državah vzhodnega partnerstva pomagati pri razvijanju orodij, potrebnih za ocenjevanje in odpravo neenakosti med spoloma. Ključno je zagotoviti, da podpora državnim statističnim uradom vključuje zbiranje statističnih podatkov o trgovini in enakosti med spoloma, tudi s posebnimi vprašanji v anketah med gospodinjstvi in podjetji ter posebnimi kazalniki za spremljanje s trgovino povezanih učinkov v daljšem obdobju.

6. **Povezljivost**

6.1 Sodelovanje EU s partnerskimi državami za izboljšanje prometnih povezav in infrastrukture, spodbujanje energetske odpornosti in učinkovitosti ter uporabe energije iz obnovljivih virov, da se zmanjšajo emisije toplogrednih plinov, je pripeljalo do občutnega napredka. Nadaljnje naložbe na teh področjih bodo z izkoriščanjem alternativnih virov energije ter zmanjšanjem energetske odvisnosti od pretežno enega samega dobavitelja in porabe energije privedle do hitrejšega trajnostnega gospodarskega razvoja in konkretnih koristi za življenje državljanov.

6.2 Zato Odbor poudarja pomen nadaljnje diverzifikacije virov energije, zmanjševanja emisij CO_2 in vzpostavitve učinkovitih nacionalnih mehanizmov za spremljanje emisij ter stopnjevanja ukrepov za zaščito biotske raznovrstnosti in trajnostno gospodarjenje z gozdovi.

7. **Pridružitveni sporazumi ter poglobljena in celovita prostotrgovinska območja**

7.1 Odbor odločno podpira predlog za uvedbo okrepljenega dialoga na področju reform, povezanih s pridružitvenimi sporazumi oziroma poglobljenimi in celovitimi sporazumi o prosti trgovini, med EU in tremi pridruženimi državami, vključitev primerljivih elementov v priporočila za posamezne države s pridružitvenimi sporazumi in sočasno izdajo teh priporočil, da bi se spodbudila pozitivna konkurenca, saj se je že izkazala za učinkovito pri pospeševanju napredka v srednji in vzhodni Evropi.

7.2 Priporoča se nadaljnja institucionalizacija sodelovanja med pridruženimi državami in EU, zlasti na izvršilni ravni. Oblikovanje skupne izvršilne skupine in nekaj podskupin v skladu s postopkom institucionalizacije na ravni parlamentov bi bilo lahko dobro izhodišče. Sledi mu lahko oblikovanje podobnih skupin organizirane civilne družbe znotraj platform civilne družbe vzhodnega partnerstva, poslovnih združenj in podpornih organizacij, sindikatov in drugih organizacij. Kot zgled bi se lahko uporabile izkušnje in mreže, ustvarjene pri sodelovanju v okviru organizacije za demokratični in gospodarski razvoj GUAM. Podpora EU in posameznih držav članic bi bila v veliko pomoč pri taki institucionalizaciji.

7.3 Pridružitvene sporazume oziroma poglobljene in celovite sporazume o prosti trgovini je zaradi njihove kompleksnosti težko izvajati, saj zahtevajo precejšnje politične, finančne in človeške vire ter so povezani s številnimi izzivi, zlasti ker so usmerjeni v reforme trgov, dejansko pa se od reform EU pričakuje zlasti vzpostavitev pravne države in dobrega upravljanja. Odbor meni, da je pomembno upoštevati taka pričakovanja in podpirati izvajanje pridružitvenih sporazumov oziroma poglobljenih in celovitih sporazumov o prosti trgovini z vzporednimi pobudami za okrepitev pridruženih demokracij. Razmislilo bi se lahko o vzpostavitvi dodatnih mehanizmov podpore, ki bi se zagotovili le ob polnem izvajanju vzajemno dogovorjenih ciljev in bi se uporabljali kot dodatna motivacija.

7.4 EESO močno priporoča tudi redno obravnavanje pravic delavk in vprašanj, povezanih s plačami, zlasti v industrijskih in storitvenih sektorjih, za katere se zdi, da imajo največje – in najbolj raznolike – vrzeli. Program približevanja v okviru pridružitvenih sporazumov oziroma poglobljenih in celovitih sporazumov o prosti trgovini ponuja celovit pristop v smislu zakonodajnih ukrepov in izvrševanja mednarodnih konvencij, tudi na področju enakosti spolov in boja proti diskriminaciji. Bistveno je, da se ta proces spremlja, da se izboljša zbiranje statističnih podatkov o zaposlovanju in plačah, ki so razčlenjeni po spolu, in da se ženske skupine podpira pri zastopanju njihovih interesov.

V Bruslju, 26. septembra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER